

DOI [https://doi.org/10.58442/2522-9931-2023-26\(55\)-145-160](https://doi.org/10.58442/2522-9931-2023-26(55)-145-160)

УДК [159.922.1:316.61] : 130.1

Сідун-Сович Діана Владиславівна,
асистент кафедри наук про здоров'я
факультету здоров'я та фізичного виховання
Ужгородського Національного Університету;
аспірантка 2 курсу Інституту соціальної та
політичної психології НАПН України.
Ужгород, Україна.

 <https://orcid.org/0009-0008-4813-1276>
diana.sidun-sovyich@uzhnu.edu.ua

СЕКСУАЛЬНА ПОВЕДІНКА ЧОЛОВІКІВ ЯК ПРЕДМЕТ МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ ЗНАТЬ

Анотація. Вивчення сексуальної поведінки чоловіків здійснюється у контексті загальних досліджень сексуальності та гендерних відмінностей. Вона не виділяється окремим дослідницьким напрямом і є наскрізним процесом як низки наукових сфер, так і різних рівнів її функціонування (біологічного, психологічного, соціально-культурного), а також стосується історично-еволюційного контексту розвитку людини у суспільстві. Особливість сексуальної поведінки є в тому, що вона проявляється як парна через поєднання індивідуальної сексуальної активності одного суб'єкта та сприймання потенційної індивідуальної сексуальної направленості іншого. Сексуальна поведінка чоловіків стосується різних сфер прояву, де суто інтимною розглядається копулятивна поведінка як окремий циклічний процес статевого акту. Копулятивна поведінка чоловіків, як здатність до здійснення статевого акту, є предметом наукових досліджень медицини, біології та психології, з фокусом уваги на збереженні та підтримці статевого здоров'я. Нами було виокремлено наступні напрями вивчення сексуальної поведінки загалом та, зокрема, чоловіків. Це такі, як: 1) збалансування між біологічною статтю та соціальною реальністю життя людини у її сексуальному розвитку та сексуальній поведінці; 2) обмежувальний тиск культурних та релігійних норм на варіативність прояву сексуальної ідентичності людини у суспільстві; 3) фізичне та психічне здоров'я людини щодо її сексуальності та сексуальної поведінки; 4) сексуальна поведінка чоловіків на рівні парних взаємин, що розглядається однією із умов психологічного добробуту людини та переживання нею позитивних почуттів. Перспективним

напрямом дослідження постає пошук зниження соціального тиску на варіативність проявів сексуальної поведінки, наразі, чоловіків.

Ключові слова: сексуальна поведінка чоловіків; копулятивна поведінка; компенсаторна активність; самооцінка; соціальні обмеження розвитку сексуальної ідентичності.

ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми. Воєнний час загострив низку питань, одним із яких є добробут подружнього життя. Вимушене розділення подружніх пар унаслідок війни та воєнних переміщень; тривале перебування поза домівкою чоловіків, які служать у Збройних силах України; надмірні стресові навантаження та життєво небезпечні ризики постають випробуванням як для чоловіків-військових, так і їхніх дружин в умовах війни. Водночас, війна стала лакмусовим папірцем латентних процесів, наразі, інтимної сфери сексуального життя саме чоловіків, видозмінюючи певні очікування щодо їхньої сексуальної поведінки, які в умовах зниження соціального контролю (унаслідок війни) можуть вдаватися до застосування сили та примусу у задоволенні своїх сексуальних потягів. На нашу думку, вивчення сексуальної поведінки чоловіків може допомогти краще зрозуміти внутрішньо та зовнішньо обумовлену її детермінованість. Відповідні знання у мирний час є критично важливим оскільки пов'язують різноманітність проявів особистості і відповідне різноманіття форм проявів сексуальності, а в умовах війни – постають умовою безпеки щодо деструктивних, соціально-небезпечних її маніфестацій як латентних.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В українській психологічній науці сексуальність вивчається у контексті вікової та соціальної психології як один із напрямів розвитку людини, її соціалізації та становлення особистісної та сексуальної ідентичності (В. Гупаловська, Т. Говорун, О. Закалюжна, О. Кікінежді, Н. Стрілець [3], [4]), репродуктивної поведінки (О. Васильченко [2]), сексуальних розладів та подружніх конфліктів (Г. Кочарян, О. Кочерян [9]). Також у сфері етнології, фольклористики, культурології та літературознавства ми можемо побачити низку творів, які висвітлюють прояви сексуальності у культурній спадщині українського народу (О. Забужко, І. Ігнатенко, О. Кульчицький, Д. Мордовець [6], [7], [10], [12]). Хоча питання сексуальної дисфункції переважно вивчаються медичними науками, однак можна відмітити низку досліджень, які було виконано на перетині медичної та психологічної сфери знань наразі такими вченими, як О. Морозова-Ларіна, Г. Кочарян, О. Кочерян [9], [13]). Вплив стресу на психосексуальний стан військових представлений у роботах сексологині С. Федорець [14]. Натомість

залишається низка питань, які обмежують або ускладнюють пізнання у даній сфері знань. Наразі, питання диференціації проявів сексуальної поведінки розкриваються або опосередковано або частково у контексті супутніх дослідницьких тематик, що не дає повної картини явища сексуальної поведінки. Різні сторони явища сексуальності вивчаються різними науками, знання яких інколи важко інтегрувати у сферу досліджень певної наукової дисципліни, що обмежує дослідницьке поле і приводить до наукових втрат. Також в українській науці продовжує існувати дефіцит оглядових статей з даної сфери знань, переважно виданих в англійськомовних джерельних базах. Частково цей дефіцит перекривається аналізом наукових доробок, що передують проведенню емпіричного дослідження. Так, дослідниці (кандидати психологічних наук) Л. Кузьо та Н. Калька [8], вивчаючи психологічні детермінанти чоловічої сексуальності, розкривають низку супутніх характеристик, встановлених у дослідженнях Дж. Леферт, Ю. Сільверштейн, Д. Джуні, а саме: почуття злості, провини, занижену самооцінку, інфантилізм особистості, що може спонукати до компенсаторної активності та використанню сексуальних стосунків задля почуття влади. У вище згаданій статті для нашого дослідження також є вагомим визначення конструкту сексуального досвіду зрілої сексуальної любові, що на думку О. Кернберга, складається з ядерної гендерної ідентичності, ідентичності гендерної ролі, вибору об'єкта сексуального потягу та інтенсивності сексуального збудження [8]. Загалом Л. Кузьо та Н. Калька, вивчаючи чоловічу сексуальність мало уваги звертають сексуальним поведінковим проявам у чоловіків. Усе це спонукало нас до зосередження фокусу уваги саме на наукових здобутках, опублікованих у англійськомовних джерелах, зокрема і тих, що стосуються не лише психологічних знань, а й інших дисциплінарних сфер вивчення і, відповідно, різних аспектів сексуальної поведінки, наразі, чоловіків.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Метою нашої статті було окреслити прояви сексуальної поведінки чоловіків, як предмет наукових досліджень різних сфер знань, що опубліковані в англійськомовних джерелах.

Завдання дослідження:

- дослідити та визначити пріоритетні напрями існуючого спектру наукових знань з питань сексуальної поведінки чоловіків у англійськомовних джерелах та окреслити можливість трансферу знань;
- виокремити гендерний аспект проявів сексуальної поведінки, наразі у чоловіків.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ / THE THEORETICAL BACKGROUNDS

Оскільки сексуальна поведінка виступає предметом міждисциплінарних знань, що разом дозволяють отримати комплексне розуміння цього явища, то ми вважали за доцільне опиратися на комбінацію різних теоретичних підходів під вивчення сексуальної поведінки, наразі чоловіків. Такий підхід допоможе нам проявити залежність та взаємозв'язки між психологічними, соціальними, медичними та культурними чинниками, що впливають на сексуальну поведінку чоловіків. Інтегруючою основою теоретичного аналізу послуговував системний підхід, що поставив у центрі уваги людину як цілісну систему її соматичних, фізіологічних, психологічних та соціально-культурних проявах. Також для нашого дослідження став важливим об'єктивний підхід, що надає можливість фіксувати відповіді організмичних систем людини на зовнішні та внутрішні стимули, тим самим слугуючи збереженню достовірності отриманих знань при їх трансфері.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH METHODS

Аналіз наукових джерел з обраної тематики було здійснено засобом пошуку за ключовими словами статей різних наукових дисциплін (етологія, медицина, біологія, соціологія, психологія), у результаті чого було створено список із 780 статей, з яких детально опрацьовано 75 і відібрано для аналізу – 17. Збір статей для аналізу здійснювався з використанням пошукових систем <https://www.sciencedirect.com/>, <https://link.springer.com/>, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5776161/>, <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/>.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESULTS OF THE RESEARCH

Спершу розкриємо два терміни, які стосуються предмету нашого аналізу. Тож першим є *сексуальність*, як широке та комплексне поняття, що охоплює різні аспекти людського життя а також стосується ідентичності та соціальних презентацій людини, її взаємодії і поведінки, що пов'язані з сексом та сексуальними стосунками і розкривається у таких термінах, як: сексуальна привабливість, сексуальні бажання, сексуальне задоволення, сексуальна ідентичність, сексуальні орієнтації, сексуальна соціалізація та виховання, репродуктивне здоров'я та інтимні стосунки. Поняття сексуальності постає як біо-психо-соціокультурна конструкція, що включає соматичні, фізіологічні, психологічні, емоційні, соціальні,

культурні і, навіть, політичні аспекти. Вона впливає на сприйняття себе, взаємодію з іншими людьми, вираження інтимності, формування сексуальної поведінки, вибір сексуального партнера та розуміння сексуальних цінностей. Прояви сексуальності можуть включати різноманітні аспекти, такі як сексуальні фантазії, сексуальні потяги, здатність до сексуальної відповіді, самовизначення стосовно своєї сексуальної ідентичності та орієнтації. Вона може бути розглянута як набір особистих, соціальних і культурних впливів, які формують сприйняття і вираження сексуальності. Згідно з словником В. Войтка [1, с. 167] сексуальність пов'язана із ставленням осіб до протилежної статті, а опанування сексуальними стосунками та розуміння своїх сексуальних почуттів досягається у ході статевого виховання та соціалізації.

Другий термін стосується поведінки, що трактується як система взаємопов'язаних реакцій спрямованих на підлаштування чи зміну середовища задля задоволення потреб, зокрема, сексуальних. Науковці вказують на детермінованість поведінки біологічними, психологічними, соціальними та культурними чинниками. Поведінка може проявлятися як в непослідовних діях та вчинках, так і послідовних, що об'єднані спільністю мотивів, мети, прагнень формуючи певну лінію поведінки людини [1, с. 125]. Особливість сексуальної поведінки є у тому, що вона проявляється як парна, через поєднання індивідуальної сексуальної активності одного суб'єкта і сприймання ним-же потенційної сексуальної направленості іншого [5]. Водночас у дослідженнях В-Х Мастерса і В. Джонсон у сексуальній поведінці виділяється окремий циклічний процес, що дістав назву копулятивної поведінки, вказуючи на взаємообумовлені послідовні реакції сексуальних партнерів задля безперервності перебігу та завершеного статевого акту [11]. Загалом, В-Х Мастерса і В. Джонсон спостерігали майже 10 000 статевих актів у межах своїх досліджень. Вони встановили наявність чотирьох фаз у копулятивному циклі сексуальних реакцій людини (чотирьохфазна модель), що формуються незалежно від форми сексуальної стимуляції (фізіологічної, уявної, когнітивної тощо) людини. Слідом за ними було створено інші моделі, які, окрім фізіологічних сексуальних реакцій, стали виділяти і психосоціальні, що передують сексуальному акту. Наразі це трьохфазна модель сексологів Хелен Сінгер Каплан та модель Д. Ріда, який надає двом першим стадіям ознаки поведінкової, що спрямовані на реалізацію копулятивного бажання, а також модель сексотерапевта Д. Шнарха, який звертає увагу на трискладовість прояву сексуальних бажань, наголошуючи на їх вибірковості та усвідомленні [15, с. 73–78]. Ці останні моделі розширюють біологічний погляд на сексуальний акт і

вносять поведінкові аспекти у трактування сексуальності людини, що є особливо вагомим для нашого дослідження, спрямованого на визначенні саме поведінкових проявів у людській сексуальності.

Нами було встановлено, що низка досліджень, як у сфері психології, так і соціології, стосовно проявів індивідуальних відмінностей сексуальності та поведінкових її презентацій *стосуються питань свободи та ступеня пануючих обмежень*. Стверджується, що регламентація сексуальної поведінки, як правило, започатковується не із власних сексуальних потягів, а формується через трансляцію соціальних уявлень про нормативність та відхилення/порушення сексуальності та сексуальної поведінки. Науковці дійшли висновку, що сексуальна поведінка дорослої людини, як і будь-який інший вид поведінки, на індивідуальному рівні є відповідно змінною згідно потреб, які вона задовольняє, мети, яку вона переслідує, та значення, яке вона несе для людини. Водночас, домінування багатовікового тяжіння суспільних норм до спростування та зменшення діапазону сексуальних проявів людини поступово здає позиції перед потребами індивідуального сексуального розвитку, зменшуючи тим самим тиск зовнішньо орієнтованих нормативних обмежень. Нами було виділено дослідження американської психологині Л. Даймонд, яка пропонує враховувати нюанси та обирати більш ширше поле щодо людського різноманіття сексуальних досвідів та ідентичностей. Вона також запропонувала концепцію «сексуальної рухомості» (*sexual fluidity*), що описує можливість зміни сексуальних уподобань та потягів впродовж життя. Її дослідження спрямовані на розуміння тих шляхів, які люди обирають для вираження своєї сексуальної ідентичності та збереження психологічного благополуччя [20]. Британський нейробіолог Саймон Ле Вей, вивчаючи ймовірність впливу біологічних чинників на сексуальну орієнтацію, підтверджує уже відомий науці погляд, що гомосексуальність є результатом взаємодії генетичних, нейробіологічних та соціальних чинників із суттєвим значенням культурного впливу на сприйняття та прийняття у суспільстві відповідно названих проявів сексуальності [25], [26]. Одне із найвідоміших досліджень Саймона ЛеВей, що було проведено у 1991 році, доводить певні структурні розбіжності гіпоталамуса у гомосексуальних та гетеросексуальних чоловіків. Хоча його дослідження було обмежено до однієї частини мозку, що не дає достатньої достовірності для пояснення гомосексуальності в цілому, однак воно сприяє розумінню того, що сексуальна орієнтація супроводжується у тому числі і біологічними маркерами [26]. Крім цього, автор досліджував взаємозв'язок між генетикою та сексуальністю. Він проводив дослідження з близнюками, зокрема гомозиготними (однойайцевими) і дизиготними

(двоайцевими) близнятами, для вивчення генетичних чинників, що впливають на сексуальну орієнтацію. Ці дослідження показали, що гомосексуальність може мати певні генетичні передумови, хоча точна природа цього впливу залишається предметом дискусій.

Водночас, низка дослідників усе таки продовжують відмічати існування обмежуючого тиску суспільних та культурних норм на розвиток сексуальної ідентичності індивіда, наразі, щодо чоловіків. Отже, дослідження доводять, що сексуальна поведінка людини проявляється згідно допустимих суспільних норм, тиск яких особливо чутливим виявився саме для чоловіків. Дискусії про домінуючу роль біологічних чинників, що традиційно використовувалися для обґрунтування різниці між чоловіками і жінками, продовжуються. Однак у сучасних дослідженнях Е. Фаусто-Стерлінг піддаються сумніву біологічні основи статевої ідентичності. Вона закликає до критичного аналізу ролі біології у становленні гендерної ідентичності [22]. Її праці спонукають замислитися про співвіднесення біологічної статі та гендерно-соціальних проявів індивіда в історично-культурній динаміці філогенетичного розвитку людини. Водночас у своїй теорії «перформативності гендеру» гендерна теоретик, Дж. Батлер [17] стверджує, що поведінку людини, як чоловіка так і жінки визначає не біологічна її стать, а її соціальна реальність та гендерна ідентичність, що формується через дії та слова [17]. Продовжуючи цю думку Л. Даймонд наголошує, що концепція бінарної статевої орієнтації у науковому світі вже давно потерпає фіаско, поступаючись місцем широкому спектру варіацій сексуальної ідентичності [20]. Водночас ці дослідження слід трактувати як виклик у протипагу традиційно усталеному трактуванню статі як суто біологічної ознаки. Тож сучасні дослідники усе більше згоджуються, що у сексуальному самовизначенні людини такі чинники, як: соціальна ситуація розвитку, досвід, настановлення, набирають переваг як соціально-культурні чинники. Також науковці звертають увагу на баланс чинників як біологічних, так і психологічних та соціально-культурних у розвитку та поведінкових презентаціях сексуальності людини (Л. Даймонд, Д. Толмен [20], [30]).

Питання значення сексуальних проявів людини на рівні *фізичного та психічного здоров'я* піднімаються у працях таких психологів, як М. Перрі, Дж. Готмана [25]. Також дослідження розкривають обумовленість сексуальної дисфункції хронічними захворюваннями серцево-судинної системи, застосування препаратів під час лікування якої може впливати на стан ерекційної функції у чоловіків, хронічного стресу та посттравматичного синдрому (Е. Бйорд [18]), порушенням гормонального балансу, тривогою та депресією тощо. До психосоціальних чинників сексуального здоров'я людини, зокрема, чоловіків, дослідники відносять

статеву просвіту (Норман [24]), самопізнання своєї сексуальності, навчання стратегій профілактики та управління стресом (Е. Бйорд [18]).

У дослідженні проявів сексуальності також виділяються питання *парної взаємодії*, що трактуються у поведінкових категоріях через взаємодію, ставлення, стосунки, дії, рольові трансакції, впливи, домагання тощо. Як правило, ці дослідження виконувалися у контексті терапевтичної допомоги подружнім парам із сексуальною дисфункцією, причина якої вбачалася у порушенні подружніх стосунків. Одним із вагомих внесків є праці американського психолога Дж. Готтмана, який заснував Готтман-інститут (The Gottman Institute) і працює над розвитком науково обґрунтованих підходів до розуміння і покращення якості парних стосунків [23]. Одним із найважливіших внесків Дж. Готтмана є розробка концепції «Метакомунікації» (*metacommunication*), яка описує спосіб спілкування між партнерами, коли вони обмінюються інформацією, наразі, не тільки словами, а й невербальними сигналами, як-то: міміка, жести, темп мовлення тощо. Він стверджує, що якісна метакомунікація є ключовим чинником успішних парних стосунків. Інша важлива концепція, розроблена Дж. Готтманом, – це «Чотири Вершники Апокаліпсису» (*The Four Horsemen of the Apocalypse*), де ідентифіковані чотири чинники, які можуть спричинити руйнування парних стосунків. Це такі, як: застосування критики, замість конструктивного зворотного зв'язку; виказування презирства, насмішок, іронії та приниження; відступ, коли партнери уникають спілкування і не займаються вирішенням проблем; та кам'яна стіна, коли один з партнерів уникає спілкування і не створює емоційний зв'язок. Дослідження Дж. Готтмана також доводять, що прояви таких емоцій, як приязнь, прихильність і зацікавленість, є ключовим для збереження і покращення парних стосунків. Він розробив практичну концепцію «Магічних п'ять годин», яка рекомендує парам витратити щонайменше п'ять годин на позитивну і якісну взаємодію щотижня, щоб зміцнити емоційно-сексуальний зв'язок. Дж. Готтман провів також дослідження щодо сексуальності у парних стосунках, метафорично описуючи їх як «Дім звучання стосунків: сексуальних стосунків» (*The Sound Relationship House: The Sexual Relationship*). Ця модель включає такі елементи, як еротичне підбадьорювання, сексуальний розмах, сексуальне задоволення та сексуальна відмова. Автор показує, що відкритість, розуміння і активна комунікація є ключовими чинниками парного сексуального задоволення. Наступна дослідниця Д. Таннен зосереджується на способах спілкування між чоловіками та жінками, а також на впливі комунікації на формування статевої ідентичності. Вона розглядає різниці у стилі спілкування та їх відображення на гендерних ролях [29].

Також вартує нашої уваги дослідження піонера у галузі еволюційної психології Д. Басс, який досліджував, як еволюційні надбання впливають на поведінку людей, зокрема чоловіків у сфері репродуктології [16]. Один із його ключових концептів – це «репродуктивний вибір», який відображає, як статевий відбір впливає на те, кого обираємо як партнера для статевих зносин та які риси ми сприймаємо як привабливі через призму еволюційних переваг, спадковості та статевої конкуренції як еволюційно закріплених механізмів розмноження [16]. У контексті еволюційної психології були проведені дослідження і Г. Вілсон, який цікавився елементами статевої конкуренції та механізмами привабливості (*mechanisms of attraction*) при виборі партнера. Результати його досліджень втілилися у роботі «Еволюційна психологія та людська сексуальність», де він розглядав еволюційні підходи щодо розуміння статевого вибору, статевої поведінки людей, рольових аспектів батьківства, та соціальної динаміки у стосунках між статями.

На нашу думку для розуміння біологічно закладених механізмів статевої активності вартує пам'ятати про дослідження етнологів. Етнолог та еволюційний біолог Р. Александер [27], який досліджував еволюційні аспекти статевого відбору в контексті статевої поведінки, сексуальної конкуренції, територіальної поведінки (маркування звуковими сигналами, чи мічення меж ділянки пахучими та візуальними мітками (екскременти, витоптані ділянки, подряпини на корі тощо) та її охорону від інших тварин свого виду. Його праці присвячувалися розумінню того, які механізми та певні характерні риси впливають на оцінку привабливості партнерів у природному відборі. У своїх дослідженнях Р. Александер опирався на власні спостереження у дикому середовищі та архівні дані для розуміння динаміки статевого відбору та поведінки у тварин і людини.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

Вивчення сексуальної поведінки чоловіків здійснюється у контексті загальних досліджень сексуальності, а також відмінностей статевої ідентифікації і гендерних ролей. Наразі як і сексуальна поведінка, так і вивчення її у чоловіків не виділяється в окремий дослідницький напрям, що передбачає її опанування як наскрізний напрям через низку наукових сфер, як-то: медицина, сексологія, біологія, соціологія, психологія, конфліктологія тощо. Дослідження еволюційної психології найбільш прицільно розкривають питання формування сексуальної поведінки, що переважно стосується її репродуктивної функції. Сексуальність людини є

інтегративною характеристикою та системною ознакою, що розгортається на різних функціональних рівнях життєдіяльності людини, дослідження яких може слугувати підґрунтям вивчення сексуальної поведінки чоловіків, на рівні біологічного, психологічного та соціального організму, що вивчається відповідними науковими дисциплінами. Дослідження сексуальної поведінки у сфері етології слід розглядати у контексті природних еволюційних процесів, що презентуються через призму еволюційних переваг та спадковості у питаннях статевого відбору, сексуальної конкуренції та територіальної поведінки. Їх врахування у психологічних дослідженнях має стосуватися лише питань розширення варіативності спектру сексуальних реакцій щодо різних таксономічних рангів живих організмів, до яких відноситься і людина розумна.

Сексуальна поведінка чоловіків стосується різних сфер прояву людини, де прицільно інтимною розглядається копулятивна поведінка як окремий циклічний процес статевого акту. Вивчення копулятивної поведінки чоловіків, як здатності до здійснення статевого акту, є предметом наукових досліджень у сфері медицини, біології та психології та переважно стосується практичних запитів щодо урегулювання її дисфункційності як з боку чоловіка, так і жінки. Нами було виокремлено наступні напрями вивчення сексуальної поведінки чоловіків, а саме: збалансування між біологічною статтю та соціальною реальністю життя людини у її сексуальному розвитку та сексуальній поведінці; обмежувальний тиск культурних та релігійних норм на варіативність прояву сексуальної ідентичності людини у суспільстві; питання фізичного та психічного здоров'я людини щодо її сексуальності та пов'язаної з нею сексуальної поведінки. Наступний напрям стосується сексуальної поведінки чоловіків на рівні парного спілкування, що розглядається однієї із умов психологічного добробуту людини та переживання нею позитивних почуттів.

Перспективи подальших досліджень. Перспективи досліджень окреслюються самим предметом дослідження і стосуються більш прицільного вивчення сексуальної поведінки як окремого виду поведінки, а також уточнення її вікових характерних ознак, що розгортаються в умовах певного соціального оточення, наразі, війни. Також перспективним напрямом дослідження постає пошук зниження соціального тиску на варіативність проявів сексуальної поведінки, наразі, чоловіків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] В. І. Войтко, *Психологічний словник*; В. І. Войтка, Ред. Київ, Україна : Вища шк., 1982.

- [2] О. М. Васильченко, *Репродуктивна поведінка особистості. Соціально-психологічний аналіз*. Луганськ, Україна : Вид-во «Ноулідж», 2013.
- [3] Т. Говорун, О. Кікінежді, *Стать та сексуальність: психологічний ракурс*. Тернопіль, Україна : Богдан, 1999.
- [4] В. А. Гупаловська, О. І. Володимирець, «Психологічні особливості сексуальності чоловіків: результати емпіричного дослідження», *Проблеми сучасної психології*, вип. 16, с. 222–235, 2012.
- [5] С. В. Діденко, О. С. Козлова, *Психологія сексуальності*. Київ, Україна : «Академвидав», 2009.
- [6] О. Забужко, *Польові дослідження з українського сексу*. Вид. 13. Київ, Україна : «Комора», 2021.
- [7] І. Ігнатенко, *Тіло, секс, шлюб. Історія інтимних стосунків...* Київ, Україна : Віхола, 2023.
- [8] Н. М. Калька, Л. І. Кузьо, «Психологічні детермінанти чоловічої сексуальності в сучасному світі (результати факторного аналізу емпіричного дослідження)», *Габітус*, вип. 32, с. 84–88, 2021. [Електронний ресурс].
Доступно: <http://habitus.od.ua/journals/2021/32-2021/13.pdf> Дата звернення: Жовт. 29, 2023.
- [9] Г. С. Кочарян, *Сучасна сексологія*. Київ, Україна, 2007.
- [10] О. Кульчицький, «Світовідчуття українців», у *Українська душа* : зб. наук. праць; В. Храмова, Ред. Київ, Україна : Фенікс, 1992, с. 48–65. [Електронний ресурс].
Доступно: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0000051> Дата звернення: Жовт. 29, 2023.
- [11] У. Мастерс, В. Джонсон, Р. Колодни, *Основы сексологии*. Москва, Россия : Мир, 1998.
- [12] Д. Мордовець, *Сагайдачний*. Львів, Україна : Каменярь, 1989.
- [13] О. І. Морозова-Ларіна, «Особливості статево-рольової ідентифікації у жінок з психогенною фригідністю», автореф. дис. канд. наук; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2003.
- [14] С. Федорець, «Вплив посттравматичного стресового розладу на сексуальне функціонування військових та ветеранів», *Вчені записки Університету «КРОК»*, № 2(70), с. 180–186, 2023.
<https://doi.org/10.31732/2663-2209-2022-70-180-186>
- [15] М. А. Ярхауз, Э. С. Тэн, *Сексуальность и психотерапия сексуальных расстройств*. Черкассы, Украина : Коллоквиум, 2016.
- [16] D. M. Buss, *The Evolution of Desire: Strategies of Human Mating*. Basic Books, 1995. [ISBN 978-0-465-02143-7](https://doi.org/10.1080/00000009508839311).
- [17] J. Buttler, «Performativity, Precarity, and Sexual Policies», *Revista de Antropología Iberoamericana*, № 4(3), 2009. [Online].

Available: https://www.researchgate.net/publication/26851760_Performativity_Precarity_And_Sexual_Politics#full-text Application date: October 29, 2023.

- [18] [E. R. Bird](#), [M. Piccirillo](#), [N. Garcia](#), [R. Blais](#), [S. Campbell](#), «Relationship Between Posttraumatic Stress Disorder and Sexual Difficulties: a Systematic Review of Veterans and Military Personnel», *The Journal of Sexual Medicine*, vol. 18, is. 8, p. 1398–1426, august 2021. <https://doi.org/10.1016/j.jsxm.2021.05.011>
- [19] S. Coltrane, R. Collins, *Sociology of Marriage and Family: Gender, Love and Property*. Wadsworth: Thomson Learning, Belmont, 2001. [Online]. Available: <https://search.worldcat.org/formats-editions/43954000> Application date: October 29, 2023.
- [20] L. M. Diamond, «New paradigms for research on heterosexual and sexual-minority development», *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, vol. 32, is. 4, p. 490–498, 2003. https://doi.org/10.1207/S15374424JCCP3204_1
- [21] [I. van Straaten](#), [R. W. Holland](#), [C. Finkenauer](#), [T. Hollenstein](#), [R. Engels](#), «Gazing behavior during mixed-sex interactions: sex and attractiveness effects», *Archives of Sexual Behavior*, vol. 39, p. 1055–1062, 2010. <https://doi.org/10.1007/s10508-009-9482-x>
- [22] A. Fausto-Sterling, «Sexing the Body: Gender Politics and the Construction of Sexuality», *Politics and the Life Sciences*, vol. 20, is. 1, p. 95– 96, 2001. <https://doi.org/10.1017/S0730938400005232>
- [23] John Gottman, *The Seven Principles For Making Marriage Work*. Orion, 2021. ISBN 9781398718395
- [24] [N. P. Li](#), [D. T. Kenrick](#), «Sex similarities and differences in preferences for short-term mates: what, whether, and why», *Journal of Personality and Social Psychology*, vol. 90(3), p. 468–489, 2006. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.90.3.468>
- [25] John Gottman, *The Seven Principles For Making Marriage Work*. Orion, 2021.
- [26] [S. LeVay](#), «Proceed with Caution: Interpreting Evidence for Prenatal Influences on Sexual Orientation», *Archives of Sexual Behavior*, vol. 46(6), p. 1607-1608, Aug. 2017. <https://doi.org/10.1007/s10508-017-0996-3>
- [27] W. Irons, «How has evolution shaped human behavior? Richard Alexander's contribution to an important question», *Evolution and Human Behavior*, vol. 26, is. 1, p. 1–9, January, 2005, <https://doi.org/10.1016/j.evolhumbehav.2004.08.016>
- [28] Jae C. Choe, «Sexual selection and mating system in *Zorotypus gurneyi* Choe (Insecta : Zoraptera)», *Behav Ecol Sociobiol*, vol. 34, p. 233–237,

1994. [Online].

Available: https://deepblue.lib.umich.edu/bitstream/handle/2027.42/46901/265_2004_Article_BF00183473.pdf?sequence=1 Application date: October 29, 2023.

[29] Deborah Tannen, *You Just Don't Understand: Women and Men in Conversation*. New York: William Morrow & Co., 1990.

[30] [D. L. Tolman](#), [L. M. Diamond](#), «Desegregating sexuality research: cultural and biological perspectives on gender and desire», *Annual review of sex research*, vol. 12, p. 33-74, 2001. [Online].

Available: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/12666736/#:~:text=Search%20in%20NLM%20Catalog> Application date: October 29, 2023.

SEXUAL BEHAVIOR OF MEN AS A SUBJECT OF INTERDISCIPLINARY KNOWLEDGE

Diana Sidun-Sovych,

assistant of the Department of Health Sciences

Faculty of Health and Physical Education

Uzhhorod National University;

graduate student of the 2nd year of the Institute of Social and

of political psychology of the National Academy of Sciences of Ukraine.

Uzhhorod, Ukraine

 <https://orcid.org/0009-0008-4813-1276>

diana.sidun-sovyich@uzhnu.edu.ua

Abstract. The study of men's sexual behavior is carried out in the context of general studies of sexuality and gender differences. It is not separated into a separate research direction and is an end-to-end process of both a number of scientific fields and different levels of its functioning (biological, psychological, socio-cultural), and also relates to the historical-evolutionary context of human development in society. The peculiarity of sexual behavior is that it manifests itself as a couple through the combination of individual sexual activity of one subject and perception of potential individual sexual orientation of another. The sexual behavior of men refers to various spheres of manifestation, where copulatory behavior is considered purely intimate as a separate cyclical process of sexual intercourse. Copulatory behavior of men, as the ability to perform sexual intercourse, is the subject of scientific research in medicine, biology and psychology, with a focus on the preservation and maintenance of sexual health. We singled out the following areas of study of sexual behavior in general and men in particular. These are as follows:

1) balancing between biological sex and the social reality of a person's life in his sexual development and sexual behavior; 2) the restrictive pressure of cultural and religious norms on the variability of the manifestation of a person's sexual identity in society; 3) physical and mental health of a person in relation to his sexuality and sexual behavior; 4) sexual behavior of men at the level of couple relationships, which is considered one of the conditions of a person's psychological well-being and his experience of positive feelings. A promising direction of research is the search for a reduction of social pressure on the variability of manifestations of sexual behavior, currently, of men.

Keywords: sexual behavior of men; copulatory behavior; compensatory activity; self-esteem; social restrictions on the development of sexual identity.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] V. I. Voitko, *Psykhologichnyi slovnyk*; V. I. Voitka, Red. Kyiv, Ukraina : Vyshcha shk., 1982.
- [2] O. M. Vasylenko, *Reproduktyvna povedinka osobystosti. Sotsialno-psykhologichnyi analiz*. Luhansk, Ukraina : Vyd-vo «Noulidzh», 2013.
- [3] T. Hovorun, O. Kikinezhdi, *Stat ta seksualnist: psykhologichnyi rakurs*. Ternopil, Ukraina : Bohdan, 1999.
- [4] V. A. Hupalovska, O. I. Volodymyrets, «Psykhologichni osoblyvosti seksualnosti cholovikiv: rezultaty empyrchnoho doslidzhennia», *Problemy suchasnoi psykhologii*, vyp. 16, s. 222–235, 2012.
- [5] S. V. Didenko, O. S. Kozlova, *Psykhologhiia seksualnosti*. Kyiv, Ukraina : «Akademvydav», 2009.
- [6] O. Zabuzhko, *Polovi doslidzhennia z ukrainskoho seksu*. Vyd. 13. Kyiv, Ukraina : «Komora», 2021.
- [7] I. Ihnatenko, Tilo, seks, shliub. *Istoriia intymnykh stosunkiv...* Kyiv, Ukraina : Vikhola, 2023.
- [8] N. M. Kalka, L. I. Kuzo, «Psykhologichni determinanty cholovichoї seksualnosti v suchasnomu sviti (rezultaty faktornoho analizu empyrchnoho doslidzhennia)», *Habitus*, vyp. 32, s. 84–88, 2021. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <http://habitus.od.ua/journals/2021/32-2021/13.pdf> Data zvernennia: Zhovt. 29, 2023.
- [9] H. S. Kocharian, *Suchasna seksolohiia*. Kyiv, Ukraina, 2007.
- [10] O. Kulchytskyi, «Svitovidchuttia ukraintsiv», u *Ukrainska dusha : zb. nauk. prats*; V. Khramova, Red. Kyiv, Ukraina : Feniks, 1992, s. 48–65.

- [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0000051> Data zvernennia: Zhovt. 29, 2023.
- [11] U. Masters, V. Dzhonson, R. Kolodni, *Osnovy seksologii*. Moskva, Rossiya : Mir, 1998.
- [12] D. Mordovets, *Sahaidachnyi*. Lviv, Ukraina : Kameniar, 1989.
- [13] O. I. Morozova-Larina, «Osoblyvosti statevo-rolovoï identyfikatsii u zhinok z psykohennoiu fryhidnistiu», avtoref. dys. kand. nauk; Kyiv. nats. un-t im. T. Shevchenka. Kyiv, 2003.
- [14] S. Fedorets, «Vplyv posttravmatychnoho stresovoho rozladu na seksualne funktsionuvannia viiskovykh ta veteraniv», *Vcheni zapysky Universytetu «KROK»*, № 2(70), s. 180–186, 2023. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2022-70-180-186>
- [15] M. A. YArhauz, E. S. Ten, *Seksual'nost' i psihoterapiya seksual'nyh rastrojstv*. Cherkassy, Ukraina : Kollokvium, 2016.
- [16] D. M. Buss, [The Evolution of Desire: Strategies of Human Mating](https://doi.org/10.1016/0192-0154(95)00007-7). Basic Books, 1995. ISBN 978-0-465-02143-7.
- [17] J. Buttler, «Performativity, Precarity, and Sexual Policies», *Revista de Antropología Iberoamericana*, № 4(3), 2009. [Online]. Available: https://www.researchgate.net/publication/26851760_Performativity_Precarity_And_Sexual_Politics#full-text Data zvernennia: Zhovt. 29, 2023.
- [18] [E. R. Bird, M. Piccirillo, N. Garcia, R. Blais, S. Campbell](https://doi.org/10.1016/j.jsxm.2021.05.011), «Relationship Between Posttraumatic Stress Disorder and Sexual Difficulties: a Systematic Review of Veterans and Military Personnel», *The Journal of Sexual Medicine*, vol. 18, is. 8, p. 1398–1426, august 2021. <https://doi.org/10.1016/j.jsxm.2021.05.011>
- [19] S. Coltrane, R. Collins, *Sociology of Marriage and Family: Gender, Love and Property*. Wadsworth: Thomson Learning, Belmont, 2001. [Online]. Available: <https://search.worldcat.org/formats-editions/43954000> Application date: October 29, 2023.
- [20] L. M. Diamond, «New paradigms for research on heterosexual and sexual-minority development», [Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology](https://doi.org/10.1207/S15374424JCCP3204_1), vol. 32, is. 4, p. 490–498, 2003. https://doi.org/10.1207/S15374424JCCP3204_1
- [21] [I. van Straaten, R. W. Holland, C. Finkenauer, T. Hollenstein, R. Engels](https://doi.org/10.1007/s10508-009-9482-x), «Gazing behavior during mixed-sex interactions: sex and attractiveness effects», [Archives of Sexual Behavior](https://doi.org/10.1007/s10508-009-9482-x), vol. 39, p. 1055–1062, 2010. <https://doi.org/10.1007/s10508-009-9482-x>

- [22] A. Fausto-Sterling, «Sexing the Body: Gender Politics and the Construction of Sexuality», [Politics and the Life Sciences](#), vol. 20, is. 1, p. 95– 96, 2001. <https://doi.org/10.1017/S0730938400005232>
- [23] John Gottman, The Seven Principles For Making Marriage Work. Orion, 2021. ISBN 9781398718395
- [24] [N. P. Li](#), [D. T. Kenrick](#), «Sex similarities and differences in preferences for short-term mates: what, whether, and why», *Journal of Personality and Social Psychology*, vol. 90(3), p. 468–489, 2006. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.90.3.468>
- [25] John Gottman, The Seven Principles For Making Marriage Work. Orion, 2021.
- [26] [S. LeVay](#), «Proceed with Caution: Interpreting Evidence for Prenatal Influences on Sexual Orientation», [Archives of Sexual Behavior](#), vol. 46(6), p. 1607-1608, Aug. 2017. <https://doi.org/10.1007/s10508-017-0996-3>
- [27] W. Irons, «How has evolution shaped human behavior? Richard Alexander's contribution to an important question», *Evolution and Human Behavior*, vol. 26, is. 1, p. 1–9, January, 2005, <https://doi.org/10.1016/j.evolhumbehav.2004.08.016>
- [28] Jae C. Choe, «Sexual selection and mating system in *Zorotypus gurneyi* Choe (Insecta : Zoraptera)», *Behav Ecol Sociobiol*, vol. 34, p. 233–237, 1994. [Online]. Available: https://deepblue.lib.umich.edu/bitstream/handle/2027.42/46901/265_2004_Article_BF00183473.pdf?sequence=1 Application date: October 29, 2023.
- [29] Deborah Tannen, *You Just Don't Understand: Women and Men in Conversation*. New York: William Morrow & Co., 1990.
- [30] [D. L. Tolman](#), [L. M. Diamond](#), «Desegregating sexuality research: cultural and biological perspectives on gender and desire», *Annual review of sex research*, vol. 12, p. 33-74, 2001. [Online]. Available: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/12666736/#:~:text=Search%20in%20NLM%20Catalog> Application date: October 29, 2023.

Стаття надійшла до редакції
20 листопада 2023 року